

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Dr. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Dr. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Prof. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YADİGAROĞLU (Sosyoloji)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kısa makale	“Rasyonel Politikalar” Altında Türkiye Ekonomisi <i>Doç. Dr. Baki Demirel</i>	6-18
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Putin’in “Belirsizlik” Korkusu <i>Doktorant Meltem Hasançebi</i>	21-24
Kısa makale	Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi <i>Doktorant Asiye Işık</i>	26-38
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve Devam Eden Eşitlik Mücadelesi <i>Doktorant Muharrem Bayrak</i>	40-43
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi: Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı <i>Arş. Gör. Fevzi Kırbasoğlu</i>	45-50
Makale Tanıtımı	İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru: Makale Tanıtımı <i>Dr. Öğr. Üyesi Ragıp Ergün</i>	52-58
Değerlendirme / Fikir Yazısı	21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi Yeniden Kurgulamak (Mı?) <i>Doç. Dr. Merve Suna Özel Özcan</i>	60-64
Kitap Değerlendirmesi	Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği” Adlı Eseri Üzerine Tahlil <i>Doktorant Öznur Küçükkelepçe</i>	66-74

PROTOKOL

COVID-19'UN KÜRESEL GÜVENLİĞE ETKİSİ: ÇIKARIMLAR VE GELECEĞE YÖNELİK BAKIŞ AÇILARI

Arş. Gör. Fevzi Kırbasoğlu

Karadeniz Teknik Üniversitesi
fkirbasoglu@ktu.edu.tr

Son yıllarda dünyamızı etkisi altına alan Yeni Koronavirüs Hastalığı (SARS-CoV-2/COVID-19 salgını) aslında uzun süredir görmezden gelinen bir gerçeği yeniden gözler önüne serdi: küresel salgınlar hem ulusal hem de uluslararası güvenlik için ciddi tehditler oluşturmaktadır!

Büyük toplumsal olaylar, farklı aktörler için yeni güvenlik kaygılarını beraberinde getirir. Küresel salgınlar da bu tür sorunlardan biridir. Temelde pandemi olarak adlandırılan küresel salgınlar, ülkeler arasındaki sınırları aşarak küresel ölçekte yayılan ve geniş kitleleri etkileyen yeni bir hastalıktır (World Health Organization, 2010). Bu tanımdan hareketle, bir hastalığın salgın haline almasıyla birlikte çeşitli güvenlik sorunlarını ortaya çıkarabileceği ve küresel gündemi etkileyebileceği söylenebilir.

Uluslararası güvenlik sorunları, uluslararası ilişkiler disiplindeki önemli araştırma konularından biridir. Bu geniş bakış açısı içinde, salgın hastalıklar araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Araştırmacılar, güvenlik ile salgınlar arasındaki ilişkiyi insani güvenlik, ulusal güvenlik ve biyo-güvenlik kavramları ekseninde incelemiş ve hastalıkların neden olduğu güvenlik sorunlarını bu bağlamda ele almıştır.

Tablo 1. Salgın Hastalıkların Güvenlik Açısından Sınıflandırılması

Kavram	Hastalıklar
İnsani Güvenlik	Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu (AIDS), sıtma, verem vb.
Ulusal Güvenlik	COVID-19, Şiddetli Akut Yolu Sendromu (SARS), Domuz Gribi (H1N1), Kuş Gribi (H5N1) vb.
Biyo-Güvenlik	Şarbon, veba, çiçek hastalığı vb.

Kaynak: Elbe, 2017.

Tablo 1 incelendiğinde, salgın hastalıkların güvenlik açısından çok boyutlu tehditler oluşturduğu anlaşılmaktadır. İnsani güvenlik bağlamında AIDS, sıtma ve verem gibi hastalıklar dūřuk gelirli ũlkeler için bũyũk riskler taşımaktadır. Bu hastalıklar yũksek ōlũm oranlarına yol açmakta ve toplumların varlığını tehdit etmektedir. Ulusal güvenlik açısından ise COVID-19 gibi salgınlar ũlkeler için ciddi tehditler arasındadır. Bu tũr salgınların neden olduğu yũksek ōlũm oranları ve sosyo-ekonomik tahribat ulusal güvenliği sarstığı için endişe vericidir. Kũresel seyahatin hızı da gŕz ōnũne alındığında, salgından etkilenen ũlkelerin sağlık altyapıları okme noktasına gelebilmektedir. Son olarak biyo-terŕrizm tehdidi bağlamında şarbon ve veba gibi salgın hastalıklar uluslararası güvenlik gũndeminde yer almaktadır. Devlet dışı aktŕrlerin bu tũr salgın unsurlarını silah olarak kullanma ihtimali kaygı vericidir. Gŕrũldũđu ũzere salgın hastalıklar çok katmanlı güvenlik tehditleri barındırmaktadır ve bu sebeple ciddiyetle ele alınmalıdır.

1. COVID-19 Őncesi

On dokuzuncu yũzyılda başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte kırdan kentlere yaşanan gŕler, yetersiz sağlık koşulları sebebiyle çeşitli salgın hastalıklara neden olmuştur. Özellikle Avrupa'da kolera salgınları yayılmış ve uluslararası iş birliği ihtiyaını gũndeme getirmiştir. Ancak Birinci ve İkinci Dũnya Savaşları'ndan sonra uluslararası gũndem salgın hastalıklardan uzaklaşmış, nũkleer çatışma olasılığı ve ekonomik buhran gibi konular ōn plana çıkmıştır. Ayrıca bu dŕnemde tıptaki gelişmeler sayesinde bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alındığı dũřũncesi yaygınlaşmıştır (Sander, 2011). 1948 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanı George Marshall'ın verdiği bir demeçte, bulaşıcı hastalıkların tamamen kontrol altına alınmak ũzere olduğunu ifade etmesi, o dŕnemde hâkim olan iyimser bakış açısını yansıtmıştır (Snowden, 2019). Ancak tarih, bu tũr salgın hastalıkların asla tam anlamıyla ortadan kalkmadığını, zaman zaman tekrar ortaya çıkabileceğini gŕstermiřtir. Nitekim 2000'li yıllarla birlikte ortaya çıkan Domuz Gribi, Kuş Gribi, Ebola Virũsũ Hastalığı, SARS, AIDS ve COVID-19 bu iyimser bakış açısını sarsmış ve virũslerin hızla yayılabileceğini gŕstermiřtir.

2. COVID-19

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan ve kaynağı belirlenemeyen bir pnŕmŕni vakası ile başlayan COVID-19, kısa sũre içerisinde tũm dũnyayı etkisi altına alan kũresel bir salgına dŕnũřmũřtũr. Salgının hızlı yayılımı ve yol açtığı yıkıcı sonuçlar dikkate alındığında, uluslararası ilişkiler

disiplini ve güvenlik çalışmaları açısından yeni bir çağın şafağı olarak kabul edilebilir.

COVID-19 salgınının küresel etkilerini ve seyrini detaylandırmak adına, aşağıda, salgının ilk yüz gününde yaşanan önemli olayları özetleyen bir tablo sunulmaktadır.

Tablo 2. COVID-19 Salgınının İlk Yüz Günü

Tarih	Olay
31 Aralık 2019	Çin'in Wuhan kentinde kaynağı bilinmeyen bir pnömöni vakası Dünya Sağlık Örgütü Çin Ofisi'ne bildirildi.
7 Ocak 2020	Çin'de hastalık kaynaklı ilk ölüm yaşandı.
13 Ocak 2020	Çin dışındaki ilk yeni vaka Tayland'da doğrulandı.
21-24-31 Ocak 2020	ABD'de ve Avrupa'da (Fransa) ve Birleşik Krallık'ta (İngiltere) ilk vakalar görüldü.
30 Ocak 2020	DSÖ küresel acil durum ilan etti.
2 Şubat 2020	İlk kez Çin dışında (Filipinler) ölüm yaşandı.
11 Şubat 2020	Dünya Sağlık Örgütü, bu yeni koronavirüs hastalığına COVID-19 adını verdi.
14 Şubat 2020	Afrika kıtasında (Mısır) ilk vakalar görüldü.
19 Şubat 2020	Ortadoğu'da (İran) ilk vakalar görüldü.
26 Şubat 2020	Güney Amerika'da (Brezilya) ilk vaka görüldü.
11 Mart 2020	Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19'u salgın olarak ilan etti.
24 Mart 2020	2020 yılında gerçekleşecek olan Tokyo Olimpiyatları iptal edildi.
26 Mart 2020	COVID-19 konulu olağanüstü sanal G20 liderleri Zirvesi gerçekleştirildi.
2 Nisan 2020	#HealthyAtHome kampanyası başlatıldı.
8 Nisan 2020	Dünya genelinde bir buçuk milyon insanda COVID-19 vakası görüldü.

Kaynak: Kırbasoğlu ve Tüfekçi, 2021.

COVID-19 salgınının ilk yüz günü, bir hastalığın ne denli hızlı küresel bir tehdit haline gelebildiğini açıkça göstermiştir. İlk olarak Asya-Pasifik bölgesinde görülen vakaların ardından, salgın kısa süre içinde Amerika, Avrupa, Afrika ve Ortadoğu'ya yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, ilk pnömöni vakasının ardından yaklaşık iki ay sonra pandemi ilan etmiştir. Pandemi ilanından bir ay geçtikten sonra ise dünya genelinde 1,5 milyondan fazla kişide COVID-19 tespit edilmiştir. Bu veriler,

hastalığın küresel yayılım hızının ne denli yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

COVID-19 öncelikle küresel bir sağlık krizi, ardından ise ulusal güvenlik sorununa dönüşmüştür. Ancak devletler, bulaşıcılığı yüksek olan bu salgına hazırlıksız yakalandıkları için, salgın yayılırken geç ve yanlış kararlar almışlardır. Bu da etkilerinin sağlık alanıyla sınırlı kalmamasına yol açmıştır. Salgın nedeniyle birçok ülke sınırlarını kapatmak zorunda kalmış, ekonomik faaliyetler ve serbest dolaşım durma noktasına gelmiştir. İşsizlik ve yoksulluk artmış, birçok ülkede on binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Hazırlıksız yakalanan sağlık sistemleri çökmüş, eğitim sekteye uğramıştır. Küreselleşmenin zirvede olduğu bu dönemde, ulus-devletler kendi başlarının çaresine bakmaya çalışırken, uluslararası kurumlar etkisiz kalmıştır. Uluslararası dayanışma ve iş birliği yerini rekabete bırakmış, neoliberal politikaların ve küreselleşmenin yol açtığı eşitsizlikler gün yüzüne çıkmıştır. Salgından en fazla yoksul ülkeler ve dezavantajlı kesimler etkilenmiş olsa da, gelişmiş ülkeler de ciddi ekonomik ve sosyal sorunlar yaşamıştır.

3. COVID-19 Çıkarımları

COVID-19'un yol açtığı yıkıcı etkiler azalmaya başlarken, bu süreçten çıkarılması gereken önemli dersler bulunmaktadır:

İlk olarak, salgının neden olduğu ekonomik çöküntü, sosyal tahribat, toplumsal huzursuzluklar ve siyasi krizler, yirmi birinci yüzyılın en büyük güvenlik tehditlerinden biri haline gelmiştir.

İkincisi, salgının yol açtığı yüksek ölüm oranı ve sağlık sistemlerinin çöküşü, ulusal güvenliğin askeri tehditlerle sınırlı olmadığını göstermiştir.

Üçüncüsü, bölgesel ve küresel güç dengelerinde ciddi kaymalar yaşanmıştır. Salgının ilk merkezi olan Çin, sert önlemler ve yardım kampanyaları sayesinde kriz yönetiminde başarılı olurken, ABD'nin yetersiz kalması Batı'nın ağır kayıplar vermesine yol açmış, Güney-Güney iş birliğini öne çıkarmıştır.

Dördüncüsü, küresel salgınlar karşısında erken uyarı, bilgi paylaşımı, ortak Ar-Ge çalışmaları ve tedarik zinciri dayanışması gibi iş birliği mekanizmalarının hayati bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır.

Beşincisi, salgın döneminde sağlık çalışanları ve bilim insanları en kritik aktörler haline gelmiştir. Geleneksel güvenlik anlayışında öne çıkan orduların yerini artık doktorlar, hemşireler ve bilim insanları almıştır. Ayrıca bilimin ışığında şekillendirilecek akılcı politikalara yapılacak yatırım, salgın sonrası dönemde hayati önem taşımıştır.

Son olarak, biyo-terörizm ve biyolojik silahların gerçek bir tehdit olduğu anlayışı yerleşmiştir. Salgının doğal mı yoksa laboratuvar kaynaklı mı olduğu tartışmaları, biyolojik savaşın ihtimal dâhilinde olduğunu göstermiş ve medikal istihbarata her zamankinden daha fazla önem verilmesi gerektiğini gözler önüne sermiştir.

4. COVID-19 Sonrası

COVID-19 sonrasında devletler, sağlığı ve küresel salgınları ulusal güvenliğin vazgeçilmez unsurları olarak görecektir. Salgın boyunca tek başlarına yetersiz kaldıklarını fark eden devletler, hastalıklara karşı alacakları önlemlere ulusal güvenlik stratejilerinde daha fazla yer verecektir. Yeni tehditler karşısında uluslararası iş birliği ve dayanışma ruhu artacaktır. Aktörler, bilimin rehberliğinde insan odaklı ve sürdürülebilir küresel bir düzen kurmak için akılcı politikalara yönelecektir. Devletler askeri güç enstrümanları yerine, sağlık altyapısına, sağlık güvenliğine, kamu yönetimine ve sosyo-ekonomik dirence yatırım yapacaktır. Bu ifade edilenlerin yanı sıra salgın sonrası dönemde, devletler arasındaki rekabet ve güvensizlik ortamının derinleşebileceği göz ardı edilmemelidir. Özellikle ABD ve Çin arasındaki gerilimin yeni bir Soğuk Savaş tetikleme riski unutulmamalıdır. Olası bir gerilimde, uluslararası kurumların ve sivil toplumun yumuşatıcı rol oynaması büyük önem taşıyacaktır. Aksi takdirde küresel iş birliği zedelenebilir. Sonuç olarak, uluslararası dayanışma ruhunun her zamankinden daha kritik olduğu bu dönemde, hep birlikte harekete geçmezsek, bir sonraki salgını bu kadar şanslı atlatabiliriz!

Kaynakça

- Elbe, S. (2017). Sağlık ve güvenlik. İçinde Alan Collins (Ed.) *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları* (Çev. Nasuh Uslu) (334-345), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Kırbaşoğlu, F., & Tüfekçi, Ö. (2021). Avrupa Birliği'nin geniş Karadeniz Havzası'na yönelik politikaları: 2020. İçinde Ö. Tüfekçi (Ed.) *Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (s. 439-473). Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Official Website of World Health Organization. (24 Şubat 2010). *What is a Pandemic?* https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/.

Sander, O. (2011). *Siyasi tarih 1918-1994*. 20. Baskı. İmge Kitabevi.

Snowden, F. M. (2019). Emerging and reemerging diseases. In *Epidemics and Society: From the Black Death to the Present* (pp. 448–465). Yale University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvqc6gg5.26>.

PROTOKOL

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren hakemli dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**